
ASPECTE PRIVIND RESTAURAREA MINEIULUI LUNII IANUARIE TIPĂRIT LA BUCUREȘTI ÎN ANUL 1852

Consuela CIOBOTEANU*
Leonard FULĂU**

Aspects regarding the restoration of the Minei (Menaion) of January printed in Bucharest in 1852

Abstract: *The paper presents the restoration of the Menaion of January. Now for the second time reviewed and printed during the time of our well faithful prince, ruler of the Wallachia, Barbu Dimitrie Știrbei. For this purpose, are presented the morphological description, the results of the physico-chemical and physico-mechanical investigations, the conservation state, dry cleaning, wet cleaning, methods used for the restoration of the pages, the restoration stages regarding the book binding, the photographic documentation. Due to these restoration interventions, the lifetime of the book was extended, its functionality was completely restored and entered into the expositional museum circuit.*

Cuvinte cheie: *Mineiul pe Ianuarie, restaurare, conservare, hârtie, degradare.*

Keywords: *The Menaion of Ianuary, restoration, conservation, paper, damage.*

Cartea reprezintă *Mineiul pe ianuarie*, tipărit în limba română în alfabet chirilic de dimensiuni 37,5 x 23,2 cm și conține 196 file. Cu binecuvântarea Mitropolitului Nifon, tipăritura a fost executată la Mitropolia Bucureștiului, Tipografia Sfintei Mitropolii al cărei director era I. Penescu - conform datelor tipărite pe foaia de titlu. Conținutul textului cărții este complet, așa cum reiese din ultima filă, 197.

Volumul face parte din categoria de carte veche românească iar fila de titlu este împodobită cu gravuri canonice și prezintă titlu complet „Mineiul pe Ianuarie. Acum pentru a doua oară îndreptat și tipărit în zilele bine-credinciosului nostru domn stăpânitor a toată Țara Românească Barbu Dimitrie Știrbei. Prin stăruința și osteneala Prea Sfinției Sale Părintelui Arhiepiscop și Mitropolit al Ungrovlahiei D. D. Nifon”.

Mineiul cuprinde slujbele sărbătorilor cu data fixă și sfinților din luna ianuarie. Cartea începe cu pagina de titlu, „Înainte cuvântare”, desfășurarea textelor religioase și se încheie cu „Troparele Sfinților” și „Troparele Născătoarei de Dumnezeu”.

Blocul de file este constituit din coli de hârtie legate în fascicule care prezintă anumite intervale de grosimi. Hârtia este preparată din fibre textile vegetale și nu prezintă caracteristicile hârtiei manuale (vărgătură și călușuri). Cartea este tipărită în limba română cu caractere chirilice, pe două coloane, cu cerneală majoritar neagră, roșie și verde.

* Expert restaurator carte, document, Muzeul Național al Literaturii Române București.

** Expert restaurator legătură, Muzeul Național al Literaturii Române București.

Copertele, anterioară și posterioară, au fost confecționate din carton presat și învelite cu material textil de culoare roz deschis. Cotorul este din piele tăbăcită și colorată în albastru-verzui închis. Cusătura blocului de file este originală și este constituită pe 4 nervuri. Se observă o intervenție necorespunzătoare de coasere a fasciculelor cu ață neagră.

Pe forzațul anterior mobil, față-verso, în zona inferioară, se găsește câte un înscris caligrafiat cu mină de creion pe bază de grafit. Pe blocul de file, pe fața celei de-a patra file sunt prezente două însemnări, una caligrafiată cu mină de creion către marginea superioară. Aceste înscrisuri marginale oferă informații despre proprietatea cărții de cult și circulația acesteia, cât și despre evenimente istorice. Astfel, pe fila 4-recto, în registrul superior, cu creion chimic sunt informații despre cutremurul din 28 decembrie 1908 din regiunea Calabria - „ în Acest an 1908 sau cutremurat pamîntu în Italia și sau gasitu 148 de mii de lume sub dărimături spune jurnal/ Cîntaretu V: Protac (?)”, iar în registrul inferior, cu cerneală neagră „Acest Minei împreună cu Celelalte începătoare ... Cu slujbele Sfinților de peste tot Anul sau dăruit, la Biserica din Satul Valea Călugărească cu hramul Intrarea în Biserică, de Prea Sfințitul Arhie.... Și Mitropolit a toată România: D. Domnu Nifon. Și sau însemnat aici ... A făcătorului de bine, Duhovnicescul Părinte, ...Urmașilor săi. (semnătură indescifrabilă) Anul 1854 Octombrie 5.”

Pagina 4 - față prezintă textul cuprins într-un tabel iar pe verso o gravură „ Sfânta Treime” în chenare florale. Sub gravură, se află un paragraf de 6 rânduri, cu text în limba română cu alfabet chirilic. Gravura și textul sunt încadrate într-un chenar decorativ cu motive florale de dimensiunea oglinzii paginii etalon, 37,5 x 23,2 cm.

Ilustrații , ornamente tipografice : Vigniete (ex. p. 2v., 26f., 28f., 34f., 35v., 67v., 75v., 81f., 89v., 95v., 105v., 112f., 120v., 124f., 125f., 136v., 161v., 168v., 171v., 172v., 191v., 192v., 197f.), - frontispicii - minigravuri cu scene biblice la început de coloană, (ex. p. 5f., 6f., 7v., 13f., 14f., 14v., 19f., 20v., 26f., 28f., 33v., 40v., 48v., 50v., 58v., 63v., 64v., 68f., 68v., 72v., 73v., 76f., 76v., 81f., 82v., 86v., 87f., 89v., 90v., 95f., 96f., 96v., 100v., 101v., 106v., 108f., 112v., 114v., 121f., 124v., 126f., 130v., 131v., 136f., 137f., 140v., 141v., 145v., 148f., 156v., 157f., 159f., 161f., 169v., 172f., 172v., 175v., 176f., 178v., 180f., 187, 192f., 193f.) precum și multe inițiale ornate, letrine.

Starea de conservare

Degradări fizico-mecanice:

- Forzațurile fixe și mobile, anterioare și posterioare prezintă ondulări, încrețituri, cutări, fisuri, mici zone lacunare precum și sfășieri la nivelul zonelor de îmbinare ale acestora.
- Cotorul prezintă erodări, pierderi de material în zona superioară și inferioară.
- Filele 51 - 57 prezintă sfășieri marginale, ondulări, mici pierderi de material papetar, desprinderea fasciculelor de file din blocul cărții datorată ruperii lanțului de coasere.
- Blocul de file prezintă mici lacune în colțul din dreapta, jos iar fila 67 prezintă o fisură de dimensiune mare.

- Scoarța prezintă despicări între straturile de carton presat, sfâșieri marginale, desprinderi, încrețituri ale învelitorii din pânză și erodări, defibrări la nivelul suprafeței acesteia.

- Depozite grosiere de praf și murdărie (ex. la nivelul cotorului, f. 5 - 6, f. 49 - 52, f. 63, f. 92v.)

- Urme de adeziv f. 4, depozite de fire scurte de păr f. 59.

Degradări fizico-chimice:

- Patina vulgară este prezentă la cele mai multe file cu o intensitate variabilă, vizibilă mai ales în dreptul colțurilor.

- Pete brun - cafenii mai deschise sau mai închise provenite din diverse surse (lichide apoase, ceruri, uleiuri), ex. f. 45, 46, 53 - 54, f. 57 - 58, f. 178.

- Amprentă digitală tuș negru: f. 21, f. 31v, f. 102v., f. 114v.

- Pete punctiforme de cerneală tipografică: f. 1 - 12.

- Pete ceară: f. 19, f. 41 - 42, f. 44, f. 52, f. 58v., f. 100v., f. 112v., f. 178v.

- Pete grăsimi: f. 8, f. 37v., f. 79 - 80.

- Halouri în zona cotorului și la nivelul tranșei superioare.

Degradări biologice:

- Orificii de zbor (perforații) cauzate de atac xilofag vizibile către cotorul cărții, la nivelul filelor și a învelitorii din piele a cotorului.

- Atac fungic vizibil în zona cusăturii și la nivelul filelor (f. 2 - 3, f. 25 - 26, 79, f. 182 - 197 colțul de sus).

Tratamente de restaurare corp carte

- Desprinderea corpului cărții din copertă;

- Desfacerea filelor din cusătură, alcătuirea și notarea caietelor;

- Curățare mecanică prin metode abrazive, îndepărtarea depozitelor grosiere de ceară și murdărie;

- Desprăfuirea filelor în nișa cu ventilație;

- Selectarea filelor cu însemnări;

- Testarea cernelurilor;

- Am efectuat tratamente umede ale blocului de file parcurgând următoarele etape: am luat câte un fascicol de 10 file pe care l-am imersat în soluție hidroalcoolică 1/1 timp de 30 min. apoi cu ajutorul sitei am scos filele și le-am introdus într-o cuvă cu apă caldă (30°C - 32°C). Am scos filelele, una câte una, pe un platan și le-am spălat cu nuci de săpun, prin pensulare, insistând pe zonele cu murdărie mai intensă;

- Clătiri succesive prin introducerea filelor în apă rece până când apa a devenit incoloră;

- Uscarea liberă pe hârtii de filtru, pe rastel;

- Verificarea pH-ului ne-a confirmat faptul că aciditatea hârtiei s-a corectat prin tratamentele umede efectuate în mediu alcalin și nu au mai fost necesare tratamente chimice de neutralizare.

- Presarea intermediară a filelor între filtre, platane și presă;

- Consolidarea cu vâl japonez a zonelor fragilizate și a fisurilor;
- Pregătirea filelor în vederea completărilor zonelor lacunare și alegerea hârtiei japoneze asemănătoare cu hârtia suport (culoare, grosime, textură);
- Completarea zonelor lacunare din material prin tehnica „la dublu” cu hârtia japoneză și metilceluloză 5%;
- Presare intermediară între hârtii de filtru, platane, presă;
- Îndepărtarea surplusului de material adăugat și fixarea marginilor defibrate cu metilceluloză 2%, pentru realizarea unei suduri perfecte;
- Presare intermediară a filelor cu zone lacunare completate;
- Restaurarea forțașurilor;
- Formarea caietelor;
- Presarea finală a fasciculelor, la umed și la uscat;
- Fotografierea filelor pe parcursul tuturor etapelor de restaurare efectuate.

Tratamente restaurare legătură

- Desprinderea scoarței din mucava de blocul cărții;
- Dezlipirea celor două forțașuri fixe de pe suprafața interioară a celor două coperte;
- Recuperarea cotorului original din piele, curățarea, hidratarea și emolierarea acestuia, în vederea repunerii pe locul original, după efectuarea legăturii;
- Presare intermediară a blocului de carte;
- Confecționarea forțașurilor noi, a ongletului de pânză și atașarea acestuia la primul și ultimul fascicol, în vederea efectuării legăturii;
- Coaserea pe gherghef a volumului;
- Coaserea capitalbandului la capul și piciorul cărții;
- Încleierea și căptușirea cotorului interior cu pânză de legătorie;
- Confecționarea de scoarțe noi, din mucava englezească neacidă, la dimensiunile celor originale;
- Atașarea scoarțelor la blocului de carte;
- Croirea după șablon a cotorului și a celor patru colțuri din piele, pentru îmbrăcarea volumului;
- Confecționarea învelitorii din pânză pentru atașarea pe cele două scoarțe;
- Lipirea cotorului, a colțurilor și a pânzei pe suprafața scoarțelor din mucava;
- Efectuarea ainșlagurilor, pe miez din piele, la capul și piciorul cărții;
- Lipirea ongletelor pe suprafața interioară a copertelor;
- Lipirea forțașurilor fixe;
- Finisaje și presare finală a volumului.

Prin restaurare au fost stopate procesele evolutive de degradare, cartea și-a recăpătat integritatea și funcționalitatea și a fost redată circuitului expozițional și documentar.

Anexe:

Fig. 1. Coperta înainte de restaurare

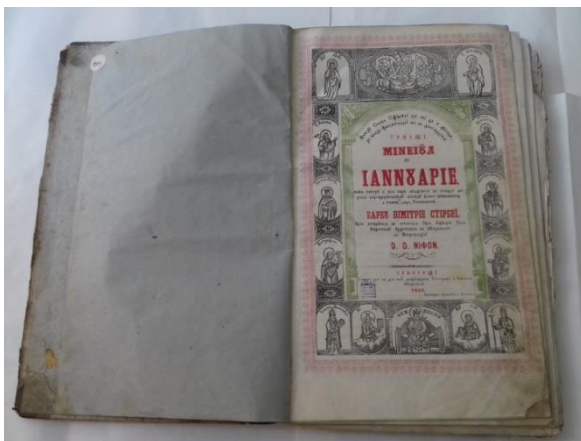

Fig. 2. Fila de titlu înainte de restaurare

Fig. 3. Degradări ale tranșelor

Fig. 4. Degradarea cotorului - detaliu

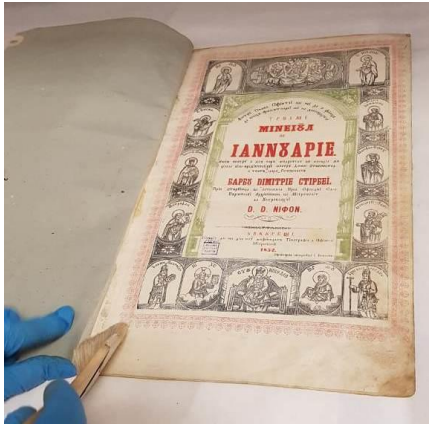

Fig. 5. Curățare uscată

Fig. 6. Curățare umedă prin imersie

Fig. 7. Spălarea filelor cu nuci de săpun

Fig. 8. Fila de titlu-fază intermediară

Fig. 9. Fila de titlu după restaurare

Fig. 10. Capitalbandul

Fig. 11. Volumul după restaurare